

A ZÖLD ÁLLAMHÁZTARTÁSI REFORM

LEVEGŐ FÜZETEK • LEVEGŐ MUNKACSOPORT • BUDAPEST, 2008

A LEVEGŐ MUNKACSOPORT TANULMÁNYAI, KIADVÁNYAI A ZÖLD ÁLLAMHÁZTARTÁSI REFORMRÓL

Az államháztartás ökoszociális reformja

Adócsalás személygépkocsi-elismórással és egyéb trükkökkel

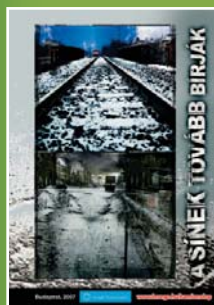
Tiltandó támogatások – Környezetvédelmi szempontból káros támogatások a magyar gazdaságban

A városi terjeszkedés valódi költségei

Ajánlások a 2004. évi állami költségvetéshez – Az államháztartás ökoszociális reformjának szükségessége és lehetőségei

A sínek tovább bírják

A Levegő Munkacsoport immár két évtizede dolgozik a zöld államháztartási reform megvalósításáért. A témával kapcsolatban sok további anyag található a www.levego.hu honlapon az Államháztartás rovatban.

VALÓS ÁRAKAT!

Az egészségügy, a közoktatás, a közbiztonság, a környezet védelme és egyéb feladatai ellátásához az államnak adóbevételekre van szüksége. Számos tevékenységet a világon mindenütt támogat az állam. Azonban a jelenleginél sokkal jobb adó- és támogatási rendszert lehetne kialakítani. Jelenleg a súlyosan környezet-szennyező, egészségkárosító tevékenységeket végzők általában nem fizetik meg az általuk okozott károk költségeit. Így torz árak alakulnak ki, aminek következtében az állam, az önkormányzatok, a vállalkozások és az állampolgárok is rendszeresen hibás döntéseket hoznak. Ezért a környezetet súlyosan károsító tevékenységek adóját meg kell emelni és a támogatásukat fel kell számolni. Ugyanakkor más adókat (elsősorban a személyi jövedelemadót és a társadalombiztosítási járulékot) csökkenteni kell és fokozottan támogatni a társadalom fenntartható fejlődéséhez nélkülözhetetlen közfeladatok elvégzését.

MILYEN LEHETŐSÉGEKET NYÚJT A ZÖLD ÁLLAMHÁZTARTÁSI REFORM?

TISZTÁBB KÖRNYEZET, EGÉSZSÉGESEBB ÉLET

A zöld államháztartási reform legfontosabb eredménye, hogy javul a környezet állapota és a lakosság egészsége. Visszaszorulnak a súlyosan szennyező és egészségkárosító termékek és szolgáltatások.

CSÖKKENŐ ANYAGI TERHEK

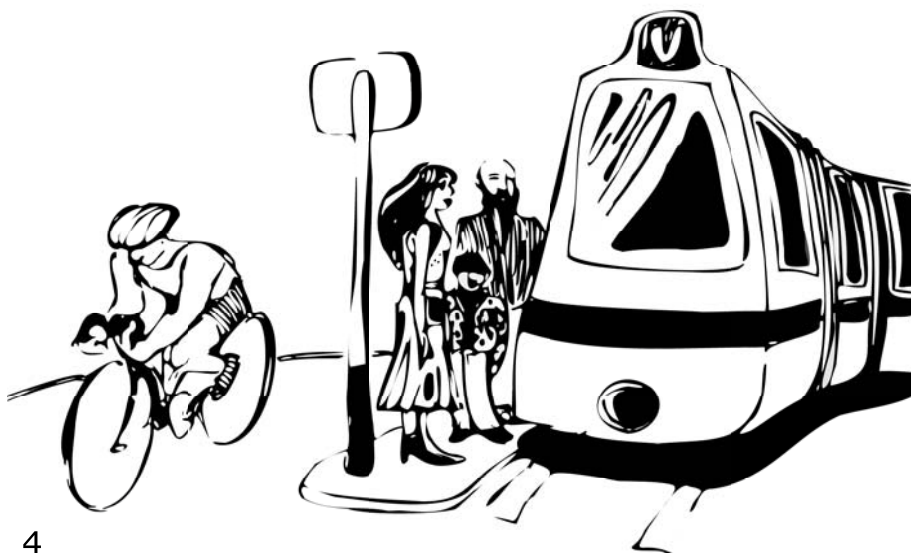
Összességükben csökkennek az állampolgárok és a vállalkozások terhei. Egyrészt visszaszorul a pazarlás, a környezetszennyezés, az egészségkárosítás. Másrészt mérséklődnek az élők munkát terhelő adók, amelyek most a leginkább sújtják a gazdaságot, akadályozzák a foglalkoztatást, és a széles körben elterjedt adócsalások egyik fő okát képezik.

NAGYOBB TÁRSADALMI IGAZSÁGOSSÁG

A jelenlegi árrendszer rendkívül igazságtalan, hiszen azokat jutalmazza, akik több kárt okoznak, és azokat bünteti, akik jobban vigyáznak környezetükre és egészségükre. Ráadásul a támogatásokat elsősorban a gazdagabb rétegek kapják. A környezetszennyezés pedig leginkább a szegényebbeket sújtja, hiszen nekik van a legkevesebb lehetőségük védekezni a káros hatások ellen (például elköltözni, egészségesebb élelmiszereket vásárolni). Ezeket az igazságtalanságokat csökkentené a zöld államháztartási reform. Amennyiben pedig egyes adóemelések az alacsonyabb jövedelmű rétegeket, családokat sújtják, azt egyéb módon lehet és kell ellentételezni – többek között a családi pótlék és nyugdíjak emelésével. A társadalmi feszültségek csökkentésével pedig visszaszorulnak a mindannyiunk nyugalmát veszélyeztető szélsőséges megmozdulások is.

JOBB KÖZSZOLGÁLTATÁSOK

A környezetszennyező tevékenységek költségvetési támogatásának megszüntetése révén több jut az adókból a közérdeket szolgáló olyan célokra, mint például az egészségügy, az oktatás, a tömegközlekedés, az energiahatékonyság javítása.

JAVULÓ GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉG

A zöld államháztartási reform eredményeként a korszerű, környezetkímélő tevékenységek kerülnek előnybe. Tehát azok a gazdasági ágazatok erősödnek meg, amelyekre a legnagyobb szükségünk van ahhoz, hogy a mai világgazdasági versenyben helyt tudjunk állni. A valós árak ezen túlmenően a természeti erőforrások hatékonyabb, észszerűbb felhasználására, a pazarlások megszüntetésére ösztönöznek.

TÖBB MUNKAHELY

Több ország gyakorlata bizonyítja, hogy a zöld államháztartási reform eredményeként új munkahelyek létesülnek. Egyrészt a bérterhek csökkenésének következtében növekszik az élőkommunka iránti kereslet, másrészt újabb – jellemzően élőkommunka-igényes – termékek és szolgáltatások iránt jelenik meg piaci igény (például energiahatékonysági beruházások, bioélelmiszerek, környezetbarát közlekedési módok, hulladékszegény technológiák).

CSÖKKENŐ ENERGIAFÜGGŐSÉG

Az energiaárak rohamosan emelkednek. A Nemzetközi Energia Ügynökség szerint a növekvő kereslet és a szűkülő készletek miatt már 2012-ben világméretű olajválság várható. A zöld államháztartási reform csökkenti az energiafüggőségünket az energiahatékonyság, energiatakarékosság és a megújuló energiák használatának elősegítésével.

VISSZASZORULÓ FEKETE GAZDASÁG

Az élőkommunka terheinek csökkentése és a könnyebben beszedhető adók előtérbe kerülése elősegíti a gazdaság kifizérhetőségét.

HÉT PÉLDA A ZÖLD ÁLLAMHÁZTARTÁSI REFORM ELŐNYEIRE

1 ■ Magyarországon a kamionok évente több százmilliárd forint olyan kárt okoznak, amelyeket nem az üzemeltetőik, hanem az egész társadalom fizet meg. Egy megfelelő mértékű, a megtett kilométerekkel arányos útdíj bevezetésével ezeket a költségeket meg lehet és meg is kell fizettetni a kamionok üzemeltetőivel. Ez összességében nem emelné a lakosság és a vállalkozások anyagi terheit, hiszen az említett százmilliárdokat eddig is megfizettük: a kamionok által tönkretett utaknak, a többi jármű emiatt bekövetkező nagymértékű rongálódásának, az utak alatt futó közművekben és az útmenti épületekben keletkező jelentős károknak, a súlyos környezetszennyezésnek és egészségkárosodásnak a költségei eddig is ránk hárultak. Tehát nem történne más, mint hogy azok fizetik majd meg a költségeket, akik azokat okozzák. Ugyanakkor az áru fuvarozás a jelenleginél jóval nagyobb mértékben terelődne át a vasútra, amely ugyanannyi árut tizedannyi környezetszennyezéssel tud elszállítani. Tovább fognak tartani az utak és egyéb létesítmények, kevésbé rongálódnak a járművek, tisztább lesz a környezetünk, és egészségesebben élhetünk. A mindezek következtében felszabaduló forrásokat az állam adóink csökkentésére használhatja fel, vagy az oktatás, az egészségügy és a közérdekeket szolgáló más fontos tevékenységek színvonalának emelésére fordíthatja.

2. Sok esetben a vállalatoknak nyújtott egyedi támogatások is súlyosan környezetszennyező tevékenységeket segítenek elő, ráadásul ezeknek a támogatásoknak általában a nemzetgazdasági haszna is megkérdőjelezhető. (Gondoljunk csak például az egyes gumiabroncsgyárak létesítéséhez adott milliárdokra.) Ezért a további ilyen támogatásokat egyszerűen meg kell szüntetni. Így a környezeti és nemzetgazdasági előnyök mellett a korrupció egy jelentős táptalaját is felszámolnánk.

3. Rohamosan fogy egyik legfontosabb nemzeti vagyonunk: a termőföld. Míg 1938-ban a művelésből kivont terület aránya az ország teljes területének csak 6,6 százalékát, 1990-ben 11,5 százalékát tette ki, 1996-ban ez az arány már 13,8 százalékra emelkedett, 2006-ban pedig elérte a 17,4 százalékot! Az ipar, a bányászat, a közlekedés, a kereskedelmi és a lakóépületek, valamint egyéb létesítmények egyre több értékes földterületet fednek le gyakorlatilag visszavonhatatlanul. A szuburbanizáció, a közúti közlekedés robbanásszerű növekedése, a bevásárlóközpontok terjedése és egyéb zöldmezős beruházások azonban nemcsak környezeti szempontból okoznak súlyos veszteségeket, hanem gyakran társadalmilag is károsak és nemzetgazdaságilag is ésszerűtlenek: súlyos terhet rónak mindannyiunkra, és így egyebek mellett kimutathatóan rontják országunk versenyképességét. Mezőgazdasági területeink, zöldfelületeink pusztításának és az e téren szinte általánossá vált súlyos korrupci-

ónak egyik fő oka, hogy amikor egy terület átminősítetik zöldterületből építési övezetté, az ingatlan értéke megnövekszik. Az így keletkező óriási haszon a (magán)tulajdonos zsebébe vándorol, a társadalmat ért kárt viszont a közösség viseli. Ez utóbbiak közé tartozik az

értékes zöldterületek pusztulása, az átszellőző csatornák, kilátás, benapozás „elépítése”, a fokozódó közlekedési igények és az ezzel járó környezetszennyezés, a többlet infrastruktúra – víz, csatorna, egészségügyi ellátás, iskola stb. – iránti igény, a más helyütt már meglévő infrastruktúra kihasználtságának – és így a hatékonyságának – romlása. Ezt a tarthatatlan helyzetet változtatná meg, ha a mezőgazdasági területek, illetve zöldterületek átminősítésére, beépítésére, leburkolására jelentős adót vetnének ki.

4. Élelmiszereinket túlnyomó részben nagyüzemi módszerekkel, jelentős mennyiségű vegyszer alkalmazásával állítják elő. Hatalmas mennyiségű műtrágya, gyom- és rovarirtó kerül a környezetbe és így a szervezetünkbe is. Az ilyen jellegű mezőgazdasági termelést az állam évente több százmilliárd forinttal támogatja (részben közvetlenül, részben úgy, hogy nem fizeteti meg az okozott környezeti károkat). Ugyanakkor a környezetbarát, vegyszermentes gazdálkodásra szinte csak fillérek jutnak. Pedig ez utóbbi újbóli térnyerésével javulna környezetünk és egészségünk állapota. Ezen felül több embernek lehetne munkát adni, mivel a biogazdálkodás sokkal több hazai élőmunkát igényel, mint a vegyszeres termelés, ami viszont a túlnyomó részben külföldről importált energián és nyersanyagokon alapul. Ráadásul az Európai Unió is sokkal nagyobb támogatást adna a biogazdálkodásra, mint a vegyszeresre. A biotermékekre szinte korlátlan kereslet van Nyugat-Európában.

5. Németországban az építési hulladékok közel 80 százalékát újrahasznosítják. Az építés helyszínén kötelező a sirt szétválogatása. Ha az építető ezt nem teszi meg, akkor az önkormányzatok végeztetik ezt el az építető költségére. Magyarországon semmiféle hasonló szabályozás nincs. Ugyanakkor rendkívül alacsony a bányajáradék, amit a kitermelt építőanyagok után kell fizetni. A bányászat pedig a legsúlyosabb környezetpusztító tevékenységek közé tartozik. Ha az állam megemelné a bányajáradékot, és az így befolyó összegből támogatná az építési hulladékok újbóli felhasználását, akkor javulna a környezet állapota, a jövő nemzedékek számára is megőrizhetnének ásványi kincseink jelentős részét, és kevesebb gondunk lenne a hulladékok lerakásával, ártalmatlanításával.

6. Évente mintegy 800 milliárd forint bevételtől esik el az államháztartás a személygépkocsi-használattal összefüggő adócsalások miatt. Általánosan elterjedt ugyanis, hogy az autók magánhasználatát törvényellenesen céges költségként számolják el. Ez rendkívüli módon ösztönzi a környezetszennyezést, és nagymértékben fokozza a társadalmi igazságtalanságokat. Ez utóbbira jellemző, hogy összértékét tekintve ezeknek a családoknak 60 százalékát a lakosság leggazdagabb 20 százaléka követi el. A Levegő Munkacsoport részletes javaslatokat dolgozott ki olyan jogszabály-módosításokra, amelyekkel ez az adócsalási mód visszaszorítható. A szennyezés csökkenése mellett ezek az intézkedések hozzájárulnának a környezetkímélő közlekedési módok szélesebb körű használatához is.

7. Évente több mint 200 milliárd forint értékű eldobó csomagolás kerül forgalomba, és a mennyiségük évről évre nagy ütemben növekszik. Csak a műanyag csomagolásból 2005-ben 4,6 milliárd darab került kibocsátásra a hazai termelésből, és nagy mennyiségben jön be import termékekkel is (amelyekre gyakran a túlcsomagolás a jellemző). Ez óriási pazarlás a nyersanyagokkal és hatalmas környezetszennyezést okoz. Ezt a jelenséget hatásonként fékezheti meg egy megfelelő módon és mértékben kivetett adó. Így ismét teret nyerne az újrahasználat, visszaváltható csomagolóeszközök.

MIT MOND AZ EURÓPAI UNIÓ?

Az Európai Unió és az OECD már hosszú évek óta szorgalmazza a zöld államháztartási reform bevezetését, azonban az ellenérdekeltek, rendkívül erős gazdasági érdekcsoportok (olajipar, autógyártás, közúti fuvarozók, csomagolóanyag-gyártók, nehéz vegyipar stb.) általában megakadályozták, hogy érdemi előrelépés történjen ezen a téren. Ennek ellenére több európai ország már jelentős lépést tett a megvalósítás felé. Svájcban 2001-ben igen magas útdíjat vetettek ki a tehergépkocsikra, a bevételeket pedig a vasút, illetve a tömegközlekedés fejlesztésére fordították. Ennek eredményeként csökkent a teherautó-forgalom és Európában egyedülállóan magas, 40 százalékos a vasúti árufuvarozás aránya. Németországban megemelték az energiahordozók adóit, csökkentették a társadalombiztosítási járulékot és fokozták az energiahatékonyságra és a megújuló energiákra nyújtott támogatást, aminek következtében csökkent az energiafogyasztás, nőtt a tömegközlekedési utasok száma, továbbá több mint 250 000 új munkahely keletkezett. Írországban adót vetettek ki a műanyag szatyrokra, ami 90 százalékkal csökkentette a felhasználásukat. Londonban és Stockholmban dugódíjat vezettek be, ami jelentősen csökkentette az autóforgalmat és sokkal kellemesebbé tette a városi életet.

LÉLEGZET ELŐFIZETÉS ■ A NEGYED-ÉVENTE MEGJELENŐ KÖRNYEZETVÉDELMI FOLYÓIRATOT A LEVEGŐ MUNKACSOPORT SZAKÉRTŐ CSAPATA ÁLLÍTJA ÖSSZE SAJÁT KUTATÁSI EREDMÉNYEIBŐL, ILLETVE HAZAI ÉS NEMZETKÖZI TÁRSSZERVEZETEK LEGFRISSEBB ANYAGAIBÓL . ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE: 1800 FT

elofizetes@lelegzet.hu
1465 Budapest,
Pf. 1676
06-1 411-0509

LÉLEGZETNYI ■ RENDELJE MEG INGYENES HAVI ELEKTRONIKUS HÍRLEVELÜNKET! FRISS HÍREK A LEVEGŐ MUNKACSOPORT RENDEZVÉNYEIRŐL, TEVÉKENYSÉGÉRŐL, KIADVÁNYAIRÓL, TANULMÁNYAIRÓL.

hirlevel@levego.hu

TÁMOGATÁS ■ LEGYEN PÁRTOLÓ TAGUNK, MECÉNÁSUNK VAGY ÖNKÉNTESÜNK! TÁMOGASSA SZERVEZETÜNKET!

www.levego.hu/
tamogatas

